

ИЖТИМОЙЛАШУВ ЖАРАЁНИДА ОИЛА ВА ТАЪЛИМ МУАССАСАСИ (МАКТАБ)НИНГ ЎЗАРО ҲАМКОРЛИГИ

Урумбаева Айгуль Нагметовна

Ажиниёз номидаги Нукус ДПИ доценти, педагогика фанлари номзоди

Аннотация: Маколада ижтимоийлашув жараёнида оила ва таълим муассасаси (мактаб)нинг ўзаро ҳамкорлиги мавзуси тадқиқ ва таҳлил қилинади. Жумладан, унда ижтимоий педагогнинг вазифаси ҳақида ҳамда катор тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, мактаб ва оила ҳамкорлиги 3-та асосий йўналишда ривожланиши мақсадга мувофиқлиги таъқидланади. Масалан, оналарни психологик-педагогик жиҳатдан маърифатли қилиш, уларни таълим-тарбия жараёнига бевосита жалб қилиш, боланинг ривожланишини биргаликда диагностика қилиш. Замонавий босқичда ушбу ҳамкорлик рақамли платформалар, интерактив оилавий клублар ва қисқа муддатли ижтимоий лойиҳалар орқали амалга оширилмоқда. Энг муҳими, мактабнинг фақатгина "баҳоларни хабар қилиш" моделидан, тўлақонли "ҳамкорлик ва даҳлдорлик" моделига ўтиши ижтимоийлашув жараёнининг самарадорлигини белгилаб бериши аниқ.

Калит сўзлар: оила, мактаб, таълим муассасаси, ўзаро ҳамкорлик, жараён, ижтимоий педагог, ўқувчи, ижтимоийлашув.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ СЕМЬИ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ (ШКОЛЫ) В ПРОЦЕССЕ СОЦИАЛИЗАЦИИ

Урумбаева Айгуль Нагметовна

Доцент Нукусского ГПИ имени Ажинияза, кандидат педагогических наук

Аннотация: В статье исследуется и анализируется тема взаимодействия семьи и образовательного учреждения (школы) в процессе социализации. В частности, рассматриваются задачи социального педагога, а также, по мнению ряда исследователей, подчёркивается целесообразность развития сотрудничества школы и семьи по трём основным направлениям. Например: психолого-педагогическое просвещение родителей, их непосредственное вовлечение в образовательный и воспитательный процесс, совместная диагностика развития ребёнка. На современном этапе данное взаимодействие осуществляется через цифровые платформы, интерактивные семейные клубы и краткосрочные социальные проекты. Самое важное — переход школы от модели «сообщения оценок» к полноценной модели «сотрудничества и вовлечённости», что определяет эффективность процесса социализации.

Ключевые слова: семья, школа, образовательное учреждение, взаимное сотрудничество, процесс, социализация, учащийся, социальный педагог.

THE INTERACTION BETWEEN FAMILY AND EDUCATIONAL INSTITUTION (SCHOOL) IN THE PROCESS OF SOCIALIZATION

Urumbaeva Aygul Nagmetovna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of NSPI named after Ajiniyaz

Abstract: *The article examines and analyzes the issue of interaction between the family and the educational institution (school) in the process of socialization. In particular, it discusses the role of the social pedagogue and emphasizes that, according to a number of researchers, cooperation between school and family should be developed in three main directions. For example: providing parents with psychological and pedagogical education, directly involving them in the educational process, and jointly diagnosing the child's development. At the present stage, this cooperation is carried out through digital platforms, interactive family clubs, and short-term social projects. Most importantly, the transition of the school from the model of "only informing about grades" to a full-fledged model of "cooperation and involvement" directly determines the effectiveness of the socialization process.*

Keywords: *family, school, educational institution, mutual cooperation, process, socialization, student, social pedagogue.*

Замонавий педагогик парадигмада таълим муассасаси ва оила институти ўртасидаги интеграция (узвий алоқа) масаласи устувор аҳамият касб этмоқда. Рус тадқиқотчиси Е.В. Рябованинг эътирофи этишича, бугунги таълим тизими ўқувчиларга фақатгина академик билим бериш билан чекланиб қолмасдан, уларда ҳаётий муҳим ижтимоий компетенцияларни шакллантиришга йўналтирилган.

Боланинг ижтимоийлашуви ва унинг баркамол шахс сифатида камол топиши — ота-оналар ҳамда педагоглар ягона қадриятлар ва умумий тарбиявий мақсадлар атрофида жипслашгандагина муваффақиятли кечади. Гарчи мактаб ва оила ҳамкорлигининг яхлит тизимини яратиш масаласи педагогика тарихида кўп йиллардан буён ўрганилиб келинаётган бўлса-да, воқелик ва ахборот оқими шиддат билан ўзгараётган ҳозирги постиндустриал даврда бу икки институтнинг ҳамжиҳатлигини таъминлаш ҳар қачонгидан ҳам ҳаётий заруратга айланган [4].

Шахс ижтимоий-маданий муҳитда шаклланиб, фаолият юритар экан, бу мураккаб таълим-тарбия жараёнида оила, маҳалла ва мактаб каби ижтимоий институтларнинг, шунингдек, қатор табиий ва ижтимоий омилларнинг ўрнига таянилади. Боланинг ижтимоийлашуви энг аввало оилада бошланади, бироқ унинг тизимли ва кафолатланган тарзда давом этиши таълим муассасасига

(мактабга) боғлиқдир. Бироқ, бугунги кун педагогик тадқиқотлари таълим муассасалари доирасидаги ижтимоийлашувнинг ўзига хос чекловлари ва муаммоларини ҳам кўрсатиб бермоқда.

Хусусан, тадқиқотчи Б.Р. Исмоиловнинг илмий хулосаларига кўра, кўп ҳолларда умумтаълим мактабларида ўқувчиларнинг ижтимоийлашуви муайян даражада бир томонлама ва чекланган тарзда кечади. Бунга сабаб қилиб мактабдаги ижтимоий маконнинг торлиги ва кундалик муҳитнинг ўта яқранглиги (бир хиллиги) кўрсатилади.

Бошқача айтганда, ўқувчи бир неча йиллар давомида куннинг энг фаол қисмини фақат ўзига таниш бўлган бир хил тенгдошлар даврасида, битта бинонинг ўша-ўша деворлари ичида ва бир хил ўқитувчилар жамоаси билан мулоқотда ўтказди. Бундай бир маромдаги, ўзгармас кун тартиби боланинг кенгроқ ижтимоий муносабатларга киришишини ва турли хил ижтимоий ролларни синаб кўришини секинлаштириши мумкин [1].

Айнан мана шу ёпиқлик ва яқрангликни бартараф этиш, шунингдек, ўқувчининг ижтимоий тажрибасини бойитиш мақсадида мактаб ўз қобидан чиқиб, оила ва кенг жамоатчилик билан узвий ҳамкорликни йўлга қўйиши замонавий ижтимоий педагогиканинг энг асосий талабига айланмоқда. Ижтимоий педагогнинг вазифаси мактаб ва оила ўртасидаги узилиб қолган алоқаларни тиклаш, ота-оналарни таълим жараёнига шунчаки назоратчи сифатида эмас, балки фаол иштирокчи (партнёр) сифатида жалб қилишдан иборатдир.

Оила ва таълим муассасаси ўртасидаги алоқаларни илмий таҳлил қилишда "ўзаро ҳамкорлик" (таъсирлашув) категориясининг фундаментал моҳиятига эътибор қаратиш лозим. Тадқиқотчи Ж.А. Сулейменованинг ёндашувига кўра, ҳамкорлик – бу умумий фан методологиясининг, хусусан, таълим-тарбия тизимининг таянч тушунчаларидан биридир.

Фалсафий ва педагогик нуқтаи назардан ушбу феномен икки ёки ундан ортиқ субъектларнинг (бизнинг мисолимизда – ота-оналар ва педагогларнинг) бир-бирига бевосита ёхуд билвосита таъсир ўтказиш жараёнини англатади. Айнан мана шу узлуксиз таъсирлашув натижасида томонлар ўртасидаги мақсадлар муштарақлиги шаклланади ва бу жараён ўқувчининг тўлақонли ижтимоийлашувини таъминловчи энг кучли интегратив (бирлаштирувчи) омил вазифасини ўтайди [5].

Ижтимоий-педагогик нуқтаи назардан олиб қараганда, ота-оналарнинг педагогик маданиятини (саводхонлигини) оширишда айнан ҳамкорликка асосланган ёндашув ғоят муҳим шартлардан бири ҳисобланади. М.М. Прокопьева ва бошқа тадқиқотчиларнинг таъкидлашича, оиланинг педагогик компетентлигини шакллантириш фақатгина мактабнинг бир томонлама ҳаракати билан амалга ошмайди.

Бунинг учун малакали педагоглар, ижтимоий соҳа мутахассислари ҳамда ота-оналарнинг ўз ихтиёри билан ўзаро ишонч, ҳурмат, ҳамжиҳатлик ва ҳамкорликдаги ижодкорлик руҳида бирлашиши талаб этилади. Айнан шундай соғлом шериклик муносабатларигина ўсиб келаётган ёш авлод, уларнинг оилалари ва умуман жамият учун энг долзарб ва хавфсиз интегратив тарбия муҳитини яратишга хизмат қилади [3].

Тадқиқотчи Л.А. Фролованинг таъкидлашича, бола шахсини муваффақиятли шакллантиришда мактаб ва оила ҳамкорлиги 3-та асосий йўналишда ривожланиши мақсадга мувофиқдир:

Биринчидан, ота-оналарни психологик-педагогик жиҳатдан маърифатли қилиш. Бугунги кунда кўплаб ота-оналар фарзандининг ёш хусусиятларини ва низосиз мулоқот усулларини етарлича билмайди. Шу боис, мактаб шунчаки ҳисобот берувчи жой эмас, балки тренинглари, вебинарлар ва мунозара майдончаларини таклиф қилувчи консултатив марказга айланиши керак.

Иккинчидан, ота-оналарни таълим-тарбия жараёнига бевосита жалб қилиш. Бу нафақат тадбирларда қатнашиш, балки мактаб бошқарувида (ота-оналар кенгашлари орқали) фаол иштирок этишни ва лойиҳавий фаолиятда эксперт сифатида қатнашишни назарда тутди.

Учинчидан, боланинг ривожланишини биргаликда диагностика қилиш. Педагоглар ва ота-оналар ўқувчининг ютуқлари, қийинчиликлари ва қизиқишлари ҳақида мунтазам маълумот алмашишлари, бу орқали унинг индивидуал таълим траекториясини корректив қилиб боришлари зарур.

Замонавий босқичда ушбу ҳамкорлик рақамли платформалар, интерактив оилавий клублар ва қисқа муддатли ижтимоий лойиҳалар орқали амалга ошмоқда. Энг муҳими, мактабнинг фақатгина "баҳоларни хабар қилиш" (информирование) моделидан, тўлақонли "ҳамкорлик ва дахлдорлик" (соучастие) моделига ўтиши ижтимоийлашув жараёнининг самарадорлигини белгилаб беради [6].

Олиб борилган таҳлиллар шуни кўрсатадики, боланинг тўлақонли ижтимоийлашувида фақатгина оила ва мактабнинг таъсири етарли бўлмайди. Бу жараёнда уни ўраб турган кенг ижтимоий муҳит (социум) ҳам муҳим иштирокчи ҳисобланади. Тадқиқотчи А.А. Петровичеванинг илмий хулосаларига таянган ҳолда қайд этиш мумкинки, шахс камолотида оила, таълим муассасаси ва жамиятнинг тўғри мувофиқлаштирилган (координация қилинган) ҳамкорлиги ҳал қилувчи аҳамият касб этади. Айнан мана шу учта базавий институтнинг болага кўрсатадиган интегратив таъсири унинг нафақат шахсий хусусиятларини, балки мустақам фуқаролик позициясини ва пировард натижада, бутун бир янги авлоднинг ижтимоий қиёфасини шакллантириб беради [2].

Фойдаланган адабиётлар:

1. Исмоилов Б.Р. Таълим тизимида ўқувчилар ижтимоийлашуви масаласининг талқини//Современное образование (Узбекистан); №4, 2023.
2. Петровичева А.А. Взаимодействие семьи, школы и социума // Молодой учёный. №5, С. 723-727; 2016.
3. Прокопьева М.М., Дьяконова А.З., Попова М.Н. Сотрудничество семьи и школы как условие формирования педагогической компетентности родителей //Наука и школа; №1, 2018.
4. Рябова Е.В. Взаимодействие семьи и образовательной организации в контексте современного образования // Управление образованием: теория и практика; №5-1; 2025.
5. Сулейменова Ж.А. Взаимодействие семьи и школы как важный фактор социализации подрастающего поколения//Педагогика: традиции и инновации: Материалы I Международной конференции. — Челябинск, С. 27-30; 2011.
6. Фролова Л. А. Сотрудничество семьи и школы как основа формирования личности // Вестник науки. №1 (94); 2026.